

OKROGLOOKI

Ivanka Hergold

Moj prijatelj Jože ima oči kot dve uri, pa ne premajhni, zelo veliki in dragoceni uri. Nihče v njegovi rodbini nikoli ni imel takih oči, zato je njegova mati rekla ob porodu:

»Ah, ali nima narobe vstavljenih oči, pokonci ima postavljene!« je jokala.

»Bo, uravnava se,« so rekle ženske, pa se ni, oči so postajale dejansko vedno okroglejše, in ko je odrasel plenicom, so rekli, da ima Jože zares okrogle oči in mu take bržkone ostanejo.

Moj prijatelj Jože ima okrogle oči.

Greva na sprehod in ovohavava zrak. Pravzaprav voha samo Jože, jaz gledam njega. Moj prijatelj Jože ima take okrogle oči, da zadiši iz njegovega očesa prav tak sadež, če pogleda jabolko: neusmiljeno okrogel in svež, da nikoli ne veš: bo še grenak ali že sladek. Greva mimo hiše in v njegovem očesu zabinglja okroglo strešno okno, na okviru razločim prah, drobljiv in nesnažen. Jožetovo oko namreč ne registrira škatlastih predmetov. Če hodiva po peščnati poti, je nekoliko mučno, zakaj kamenčki, kar jih je okroglih, oddrkljajo v njegove zenice in tam se vsa kolobocija meša in pari. Ko ga s strani nadzorujem, trepetam ob misli: kaj če se ta slika izsuje vame. Pa je obenem tudi prijetno, kamenčki zadobe posebno oduhovljenost, sama milost jih je, da nazadnje ne vem, ali hodim v prijateljevih zenicah ali po prodnati potki.

Drugče je zvečer in kaj šele, ko je luna polna. Prijatelj ima v očeh dve luni, pošastno vrteči se, in takrat je videti nekako trčen.

»Zapri oči, hej!« rečem. Pa jih res pripre, a še izpod vek kukata dva obla krajca.

V najini sobi sem namesto okroglega lestenca dal namestiti podolžnega in kar se da škatlastega, zakaj skoraj nemogoče je bilo gledati luč v njegovih očeh; kar naprej, kar pomislite, moraš pričakovati, da bo izpod čela udarilo vate dvoje močnih, neznosnih svetlob. Zdaj mu, kadar sva v sobi, odbijajo oči le še gumbe, navadno moje, bom že še poskrbel, tako da imam prevečkrat občutek, da me slači. Ker sva si zelo blizu, brez najmanjše razdalje, me to nekam ščegetljivo vznemirja, to pa ni naravno, zato bom gumbe nadomestil z zadrgami.

Vedno me bolj zanima tisto, kar vidi Jože, kot to, kar bi utegnili videti jaz. Zaradi gumbov in zaradi občutka, da bi me prijatelj Jože ljubil kot gumb ali kot izmišljotino (saj me vendarle vsega ne vidi?)

in ker se še nisem docela opredelil glede homoseksualstva, podaljšujem nevtralnno stanje tako, da ga večkrat zvabim na sprehod, zvečer pa se pokrijem z močno progasto odejo, za vsak primer.

Cisto drugačno vprašanje je, koliko me prijatelj Jože vidi in koliko je meni dano, da vidim, koliko vidi. Precej je skrivnosten in zelo zelo blag, zato najinega prijateljstva ne bi hotel pogubiti z nobenim predrznim vprašanjem.

Takle je svet, ki je privaten, in z Jožetom rečeva: nepreahodno razmerje, za razliko od službe, ki je prehodno razmerje.

»Živio,« pozdravim Jožeta, ko stopiva oba iz avtobusa.

»Živio,« reče tudi Jože in vame pogleda krožna mrda mojih ustnic, ko je napravila »o«. Potem nič, do hiše nič. Le včasih sladoleadni škarnicelj, kamen, kak brezov list, večkrat okrogli prostor nad glavo (takrat je Jože podoben kuri, ki pije) in vse tisto, kar je navrženo samo meni, Jožetu pa ne. Ko stopava prek mostu, vsak dan rečem, da bi si vedno znova zagotovil svojo normalnost:

»Ej, Jože, škoda, da ne moreš videti reke.« Pa že zijam vanj, docela pritrjen ob njegov izraz: polno drobnih blestečih kapljic je tam.

»Saj vidim,« reče Jože.

»Ne vidiš cele, veš, veličastna je.« In čutim, kako lažem. Sploh ni veličastna, reka sploh ni veličastna. Iz Jožetovih oči smrdi po koreninah — dokaj grenko, po preperem lesu, ki ni več les. Naprej nič, nič, nič. V veži pred najinimi vrati okrogel izpljunek. V sobi nič, razen gumbov, ja, pa še ura, drugo je pa zdaj še negibno in moj zasebni prostor.

»Preden pride kaj,« je nekega dne rekel Jože, »bi šla pogledat mater, najbrž jo zelo skrbi, kako da sem se znašel v svetu s svojo posebnostjo. Gotovo bo presunjena, ko te bo spoznala, hvaležna ti bo,« je nežno povedal.

Tudi mene je skrbelo, kako neki vozi Jože v službi. Spraševal sem se, če le ne vidi sveta tudi v prelomljenih črtah. Ali se naj mar obdolžim bolezni in to še prav hude, da mu pač nasedam in si to zgodbo izmišljam?

Starka je imela na svoji rožnati halji velikanske bele gumbe, ti so utripali v Jožetovih zenicah, tudi nohti so bili zraven in nekaj cvetnih prašnikov.

»Me vidiš, Jože?« je vprašala.

»Pa ja,

zelo dobro, kaj počneš?« je rekel sin.

»Nič. Staram se in kmalu bo po meni,« je rekla.

»Tako me skrbiš,« je suho pristavila.

»Nikar te naj ne skrbim, prijatelja imam, dobro sem spravljen. Tudi službo imam dobro, veš.«

»A res? Koliko zaslužiš na mesec?«

»Okoli pol milijona,« je rekel sin.

»No, potem bo že kako, bodo že poskrbeli zate,« se je olajšala. »Mislila sem, da bo huje, da bo sploh hudo,« se je kakor pripravila na daljšo govoranco.

»Saj sploh ni bilo slabo, mama. Jaz ti nikoli nisem česa očital.«

»Očital?« se je vnela. »Si pomislil, da bi mi lahko očital! Reci, si pomislil, da bi mi lahko očital?« je gonila svoje.

Starka je stala na dvorišču, ob podrti ograji so ležale buče, rumene in velike in zelo okrogle. Jože je zadel z očmi obnje in jih poslej sploh ni umaknil z njih. No, buče so pravzaprav visele v Jožetovih očeh, še to je bilo takrat najbolj čudno: kakorkoli se je nagnil, če je tudi pobliksnil kam drugam, so tiste zelenorumene progaste buče ostale tam, bile so melanholične.

Starka je rekla: »Tako si nehvaležen, sin« in je stopila, gubasta in namrgodena, stopila je takrat k tisti ograji ter s peto začela tretji rumene sadove, da, najprej s peto, potem s celo nogo.

»Ničesar ne razumem, Jože,« sem previdno začel. »Najbolje bo, da greva.«

»Včasih je bila zelo lepa,« je opravičil svojo mater. Pomislil sem, kako zanič je, da ima človek ravno takrat, ko postane kaj dokočno grdo, take misli.

»Ali te ne bi motilo,« je tega večera začel Jože, »te ne bi nič motilo, če bi se nekoliko spremenil?«

»Ja, bo,« sem bil kratek kakor vselej, kadar nisem o čem povsem prepričan.

»No, pa se ne bom, če nočeš,« je rekel blago.

»Pa kdaj pozneje.«

Zelo počasi se je slačil. Navadno sem do njega čutil rahlo spoštovanje kot pred neznanim, čeprav se je vedno od nekod vsajala nevarnost, da se osmešiva. Recimo kak paglavec bi pošepnil sopaglavcu: Glej, glej, ta ima oči kot sova ali kot bernardinec. Ne vem, kaj bi takrat počel, njegova posebnost je v meni ostrila vsa čustva, ki sem jih gojil do njega.

Ko pa je zdaj omenil tisto o spremembi in se pri tem neznansko počasi slačil, obrnjen s svojim starajočim hrbtom, s tistimi pol golimi krhkimi okončinami proti meni, pa sem ga moral gledati, zadnjico in vse, me je obšlo kakor usmiljenje in hkrati sem se zavedel, kako na vsak svoj pogled obešam nekake »odnose«, kar je bilo pri Jožetu čisto drugače.

Postalo mi je namreč jasno, da Jože ni rad tak, kot je.

Bil sem celo nemiren, vstal sem in sedel in spet vstal, zamahnil sem z roko, češ da ima Jože pač toliko prednosti zaradi svojih oči, v vsaki stvari je navsezadnje kak okrogli, blagi del; ženske prsi! ko nikoli ni do kraja zvedel, kakšna prikazen je v resnici ženska, mehka oblina trebuha! ne da bi se mu bilo treba kdaj do obupa navdušiti za kaj takega; ali pa dinar, plavajoč nekako v zraku.

Še vedno je bil obrnjen proč in se je slačil. Tedaj sem opazil, da ogleduje svoje perilo, pazno in natančno, ko na njem vendar ni nobene obline! Ne! Morebiti je vse drugače strašno in Jože vidi tudi mikroorganizme, vidi vse luknje v moji koži, razkošno, drobno umazanijo, ki požira brez prestanka. In vse vidi, kako nepreklicno preluknjano je, razgrizljano, razpadajoče, kako večja okroglina golta manjšo in tako naprej, ta »tako naprej« pa se neprenehno pari, gomazeča razstava bestialnih delcev; za njega sem najbrž že čisto razžrt!

In pravkar se slači na svoj milobni, pomirjeni način, z rahlo mislijo v skrajnem bobku možgan, da bi se nemara lahko spremenil. Medtem ko jaz gotovo nič ne vem, misli. Kako bi mogla biti soba sestavljena iz samih predmetov! Prazne marnje! Moj prijatelj Jože vidi nevidne parazite in jedra in atome, zato je tako, kot je. V službi so ga bržkone porabili kot znanstveni mikroskop, morda preučuje zamotane lišaje in tujke na različnih telesih. Pravi gruči znanstvenikov okoli sebe: »Tako je zdaj stanje: ta velika fronta organizmov maršira na matično telo, že golta,« pravi. Pri tem se muza fronti marširajočih, vidi, kak izraz imajo.

Vstal sem in spet sedel. Oni tam je bil, končno, čisto gol.

MESTO

Ivanka Hergold

!

Iz redkega jutranjega mraka se je golilo mestno obzidje. Kolesa vlaka so odmlela naprej, midva pa sva obstala začudeno: kje je še kako mesto, ki ima obzidje, navadno prideš in greš kakor iz vasi. Tostran visokih, rdečkastih kamnov ni bilo niti ene hiše.

Pred obzidjem je bila stražarnica. Ko sva prišla že čisto blizu, sva opazila jasni, beli obraz stražarja za stekli.

»Hej!« je rekel. »Vidva tam.« Nekaj časa naju je pustil čakati pred okencem. Pa ne, da bi imel kaj opraviti. Opazoval naju je.

Vprašal naju je po vsem, po rojstnih podatkih, službi itd. Imel je paralizirano roko, visela mu je nekam važno ob telesu, morda pa je